

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

FUNDUSZ
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.funduszsprawiedliwosci.gov.pl

Stowarzyszenie
Absolwentów
Nauk Politycznych
Uniwersytet Warszawski

*Lęk przed przestępczością jako czynnik
marginalizacji społecznej
– badanie ilościowe*

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości

Próba
projektowana

N=1000

Próba
zrealizowana

N=1000

Metoda

Wywiady telefoniczne wspomagane komputerowo - metoda CATI.

Czas trwania
pomiaru

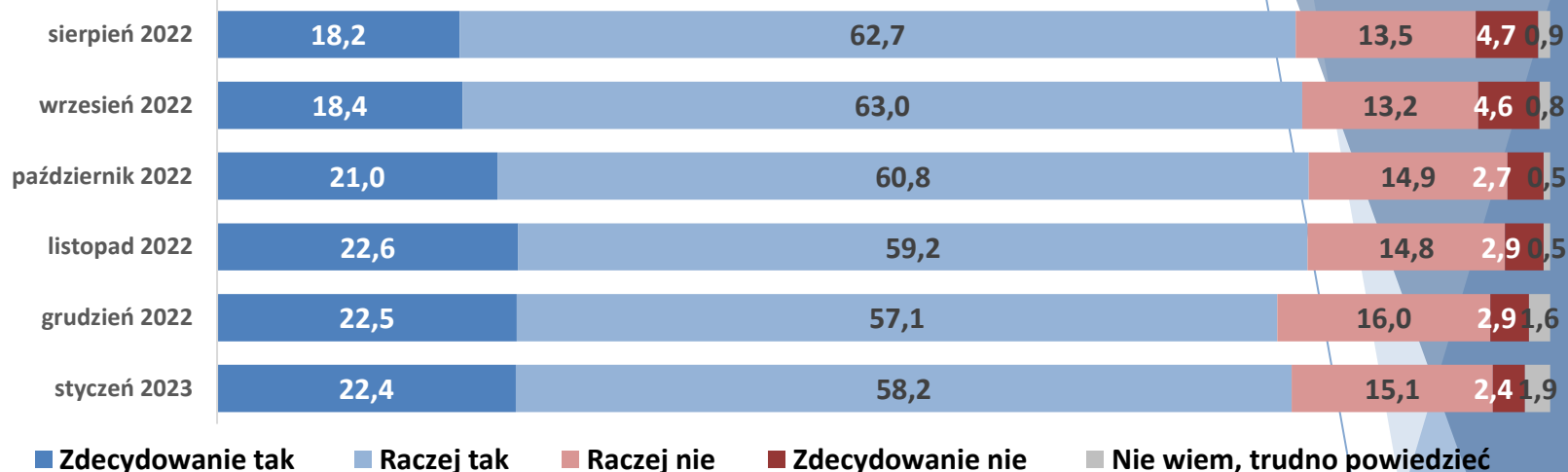
Od 16 stycznia 2023 do 25 stycznia 2023, godz. 8:00-20:00 w dni powszednie oraz 10:00-18:00 w soboty.

Cel pomiaru

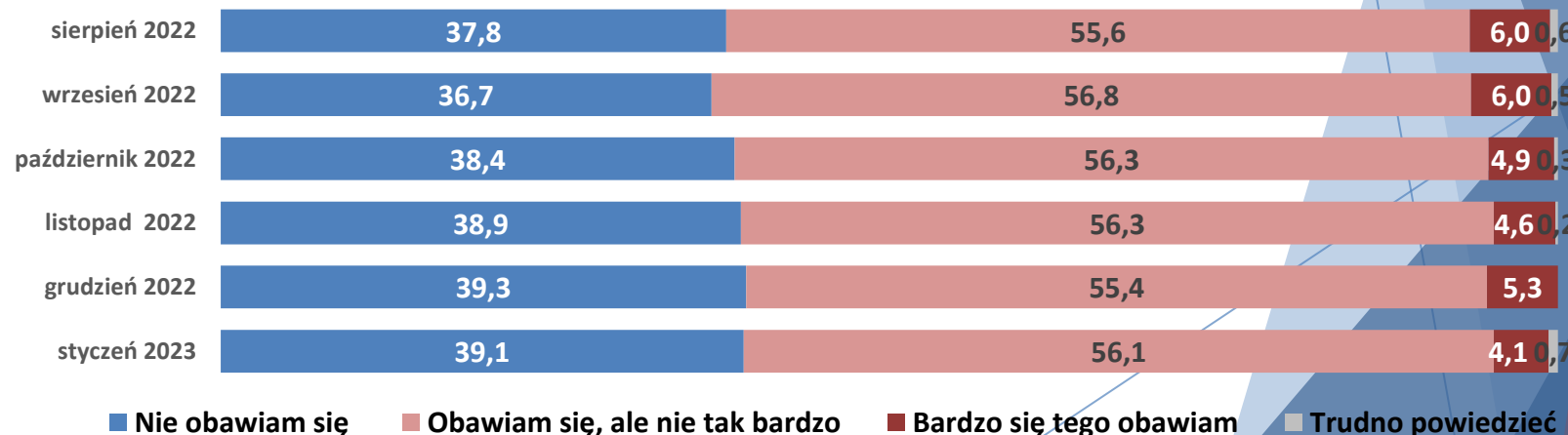
- Indeks poczucia bezpieczeństwa
- Badanie klasycznego konceptu *Fear of Crime*
- Lęk przed przestępczością jako czynnik marginalizacji społecznej
- Indeks Wiktyimizacji

Ogólne poczucie bezpieczeństwa w Polsce

Czy Pana(i) zdaniem, Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie? Pytamy w kontekście zjawiska przestępczości.

Czy obawia się, że Pan(i) lub jego/jej najbliżsi padną ofiarą przestępstwa?

Metodyka pomiaru natężenia „paraliżu społecznego” Polaków

W kontekście obaw przed przestępczością używa się pojęcia „paraliżu społecznego” (*social paralysis*) odnoszącego się do przeżyć i efektów zarówno indywidualnych, jak i zbiorowych, działań, jak i zaniechań. Wskaźnik ten rozumiany jest jako zogniskowany na działaniach jednostki (samego siebie) i jej najbliższego otoczenia (rodziny, wspólnoty lokalnej) podejmowanych w celu ogólnie pojmowanej prewencji. W literaturze przedmiotu, za Terrancem D. Miethe, przyjęło się wyróżniać **cztery, stopniowalne, hierarchiczne** typy reakcji behawioralnych:

zachowania unikania (*avoidance behavior*) polegające na redukowaniu kontaktu z miejscami (np. zubożałe dzielnice, miejsca rozrywki, parki, zwłaszcza w określonych porach) lub ludźmi stwarzającymi ryzyko (np. nieznajomi, młodzież, żebracy, uzależnieni od środków psychoaktywnych (alkoholicy, narkomani)).

1

zachowania ochronne (*protective behavior*) – mające na celu powstrzymanie lub odparcie przestępstw, co obejmuje elementy sytuacyjne (instalacja alarmów i innych zabezpieczeń, zamykanie drzwi wejściowych, zwiększenie oświetlenia, posiadanie środków samoobrony – broni) oraz szersze elementy, np. podjęcie szkoleń w zakresie samoobrony, przemieszczanie się w grupach lub korzystanie z opieki innych podczas podróżowania, etc.

2

zmiany behawioralne i stylu życia (*behavioural and lifestyle adjustments*) są głębsze i trwalsze niż powierzchowne zachowania unikania i oznaczają rezygnację z aktywności uznawanych lub faktycznie stwarzających ryzyko (podróż nocnymi środkami komunikacji, nocna obecność w barze lub klubie, późne powroty do miejsca zamieszkania, zapraszanie do domu nieznajomych lub słabo znanych osób).

3

zbiorowe reakcje na zagrożenie poczucia bezpieczeństwa (*participation in relevant collective activities*) obejmują tworzenie lub udział w grupach samopomocy (formalnych lub nieformalnych), wsparcia (np. dla ofiar przemocy i świadków przestępstw), utworzenie straży sąsiedzkiej, podejmowanie formalnych i nieformalnych działań grupowych (happeningi, protesty i demonstracje, inicjatywy ustawodawcze).

4

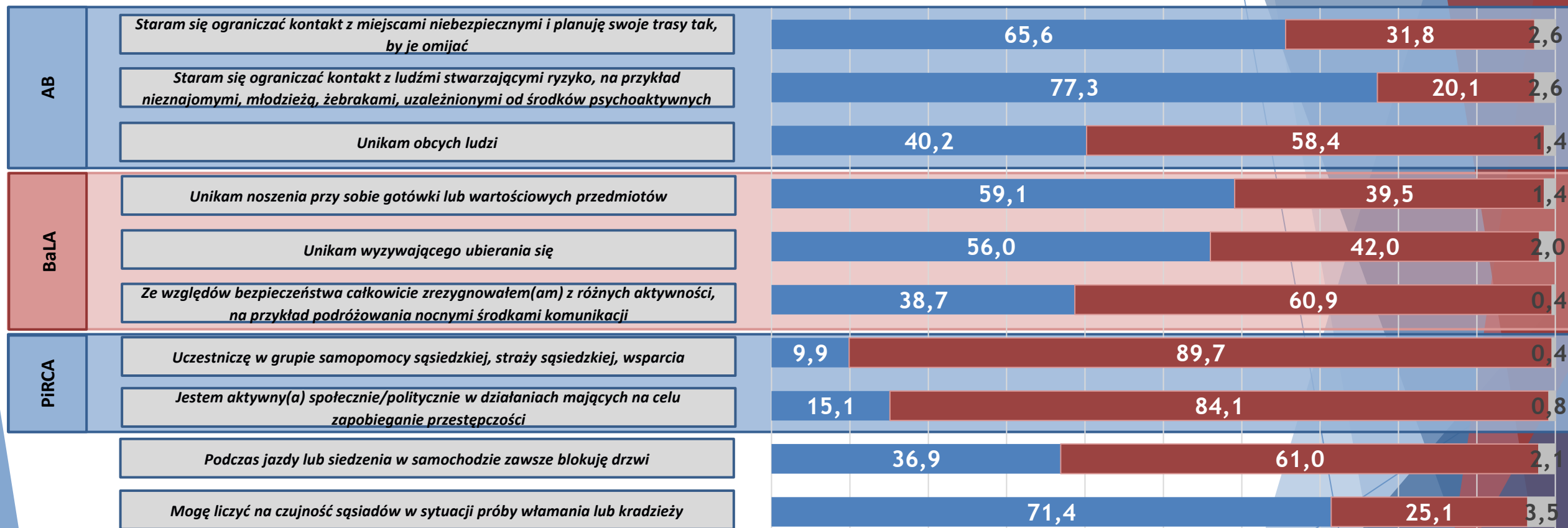
Na kolejnym slajdzie przeanalizowano wyniki empirycznej weryfikacji tej hipotezy

Reakcje behawioralne

■ Tak

■ Nie

■ Nie wiem

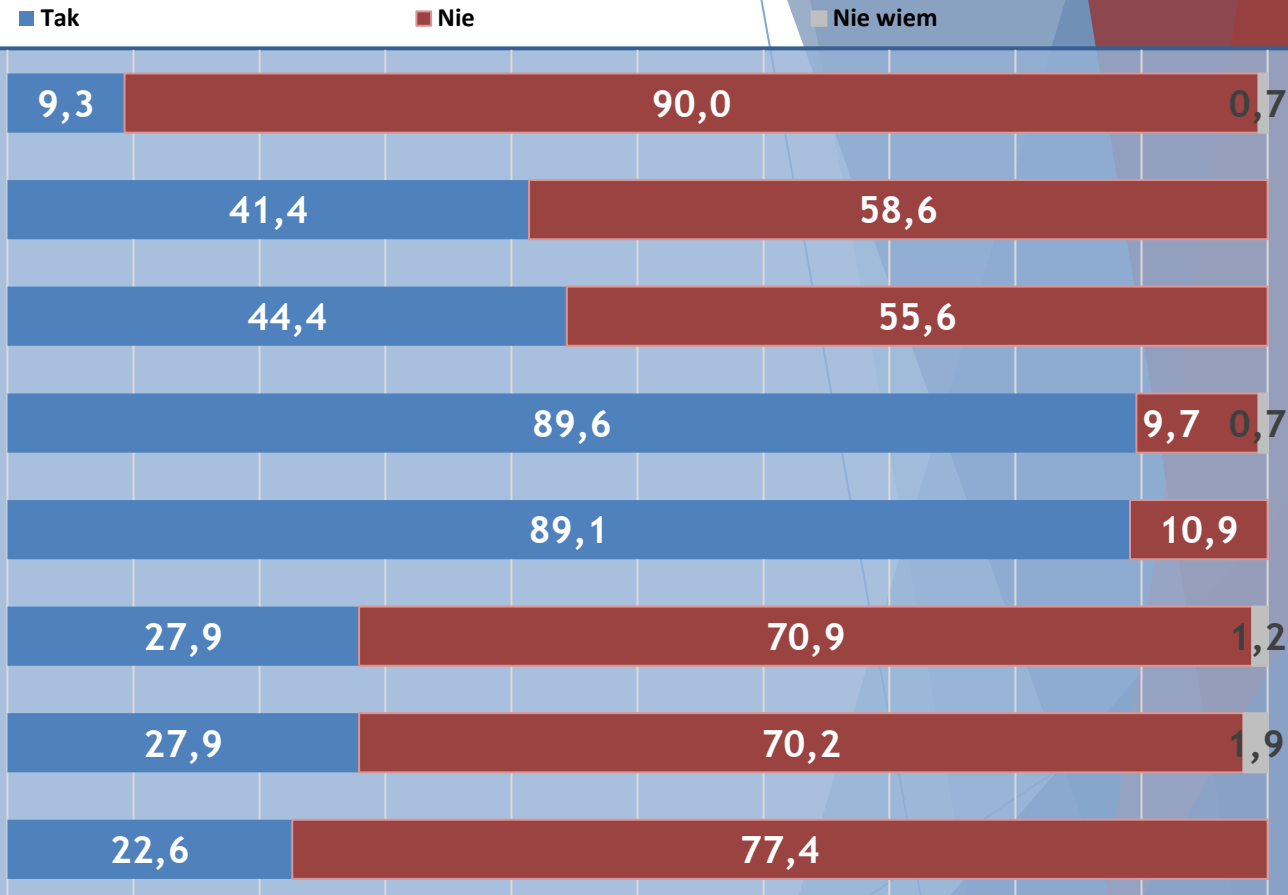

Za Terrancem D. Miethe, przyjęło się wyróżniać cztery typy reakcji behawioralnych:

- zachowania unikania (*avoidance behavior*) polegające na redukowaniu kontaktu z miejscami (np. zubożałe dzielnice, miejsca rozrywki, parki, zwłaszcza w określonych porach) lub ludźmi stwarzającymi ryzyko (np. nieznanymi, młodzieżą, żebrakami, uzależnieni od środków psychoaktywnych (alkoholicy, narkomani)).
- zachowania ochronne (*protective behavior*) – mające na celu powstrzymanie lub odparcie przestępstw, co obejmuje elementy sytuacyjne (instalacja alarmów i innych zabezpieczeń, zamykanie drzwi wejściowych, zwiększenie oświetlenia, posiadanie środków samoobrony – broni) oraz szersze elementy, np. podjęcie szkoleń w zakresie samoobrony, przemieszczanie się w grupach lub korzystanie z opieki innych podczas podróżowania, etc.
- zmiany behawioralne i stylu życia (*behavioural and lifestyle adjustments*) są głębsze i trwalsze niż powierzchowne zachowania unikania i oznaczają rezygnację z aktywności uznawanych lub faktycznie stwarzających ryzyko (podróż nocnymi środkami komunikacji, nocna obecność w barze lub klubie, późne powroty do miejsca zamieszkania, zapraszanie do domu nieznanymi lub słabo znanymi osobami).
- zbiorowe reakcje na zagrożenie poczucia bezpieczeństwa (*participation in relevant collective activities*) obejmują tworzenie lub udział w grupach samopomocy (formalnych lub nieformalnych), wsparcia (np. dla ofiar przemocy i świadków przestępstw), utworzenie straży sąsiedzkiej, podejmowanie formalnych i nieformalnych działań grupowych (happeningi, protesty i demonstracje, inicjatywy ustawodawcze).

Reakcje behawioralne

PB

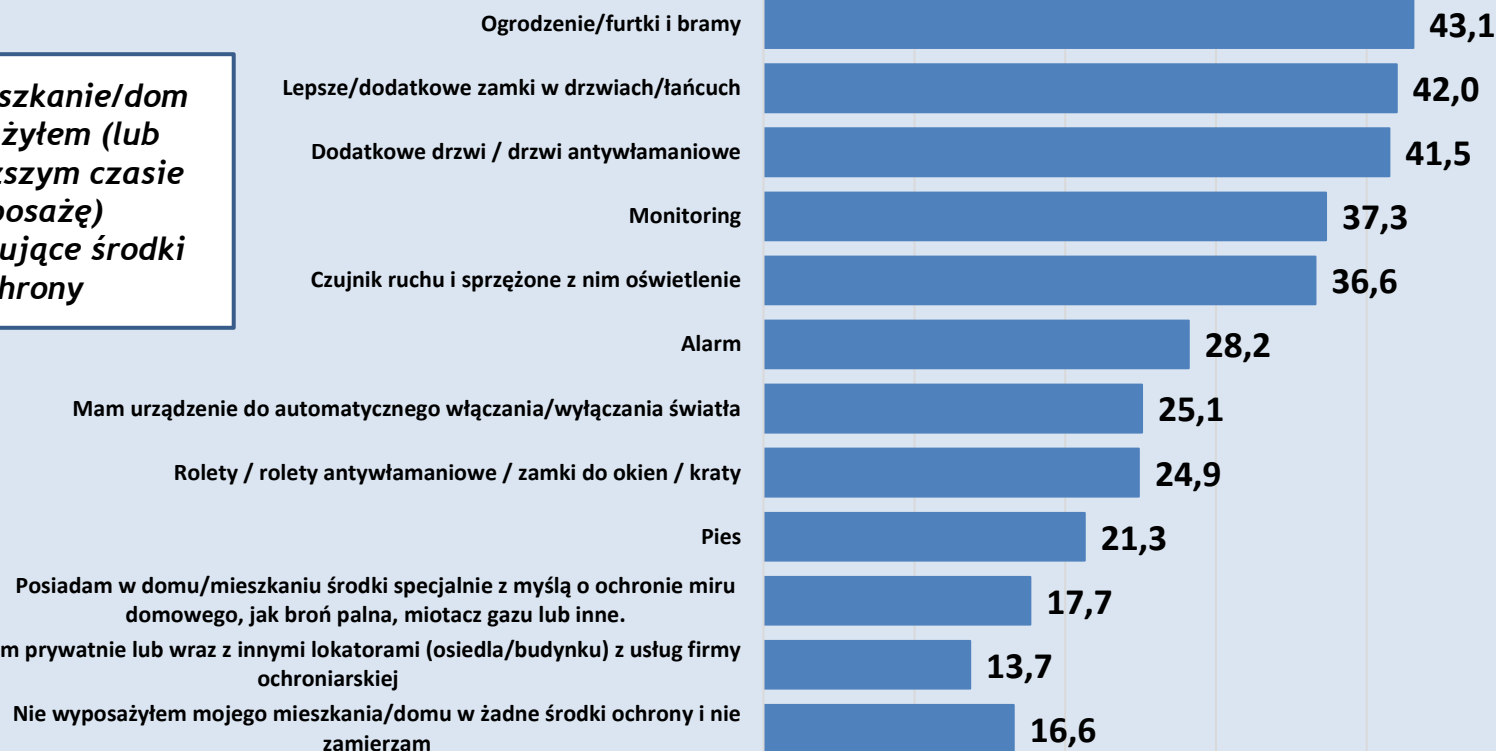

Za Terrancem D. Miethe, przyjęło się wyróżniać cztery typy reakcji behawioralnych:

- zachowania unikania (*avoidance behavior*) polegające na redukowaniu kontaktu z miejscami (np. zubożałe dzielnice, miejsca rozrywki, parki, zwłaszcza w określonych porach) lub ludźmi stwarzającymi ryzyko (np. nieznajomi, młodzież, żebracy, uzależnieni od środków psychoaktywnych (alkoholicy, narkomani)).
- zachowania ochronne (*protective behavior*) – mające na celu powstrzymanie lub odparcie przestępstw, co obejmuje elementy sytuacyjne (instalacja alarmów i innych zabezpieczeń, zamykanie drzwi wejściowych, zwiększenie oświetlenia, posiadanie środków samoobrony – broni) oraz szersze elementy, np. podjęcie szkoleń w zakresie samoobrony, przemieszczanie się w grupach lub korzystanie z opieki innych podczas podróżowania, etc.
- zmiany behawioralne i stylu życia (*behavioural and lifestyle adjustments*) są głębsze i trwalsze niż powierzchowne zachowania unikania i oznaczają rezygnację z aktywności uznawanych lub faktycznie stwarzających ryzyko (podróż nocnymi środkami komunikacji, nocna obecność w barze lub klubie, późne powroty do miejsca zamieszkania, zapraszanie do domu nieznajomych lub słabo znanych osób).
- zbiorowe reakcje na zagrożenie poczucia bezpieczeństwa (*participation in relevant collective activities*) obejmują tworzenie lub udział w grupach samopomocy (formalnych lub nieformalnych), wsparcia (np. dla ofiar przemocy i świadków przestępstw), utworzenie straży sąsiedzkiej, podejmowanie formalnych i nieformalnych działań grupowych (happeningi, protesty i demonstracje, inicjatywy ustawodawcze).

Ochrona miru domowego

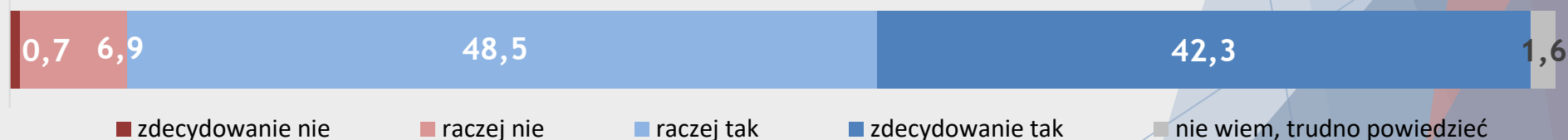
Moje mieszkanie/dom wyposażyłem (lub w najbliższym czasie wyposażę) w następujące środki ochrony

Typ miejsca zamieszkania

Czy uważa Pan(i), że mieszka w bezpiecznej okolicy?

42,0

5,3

32,2

15,4

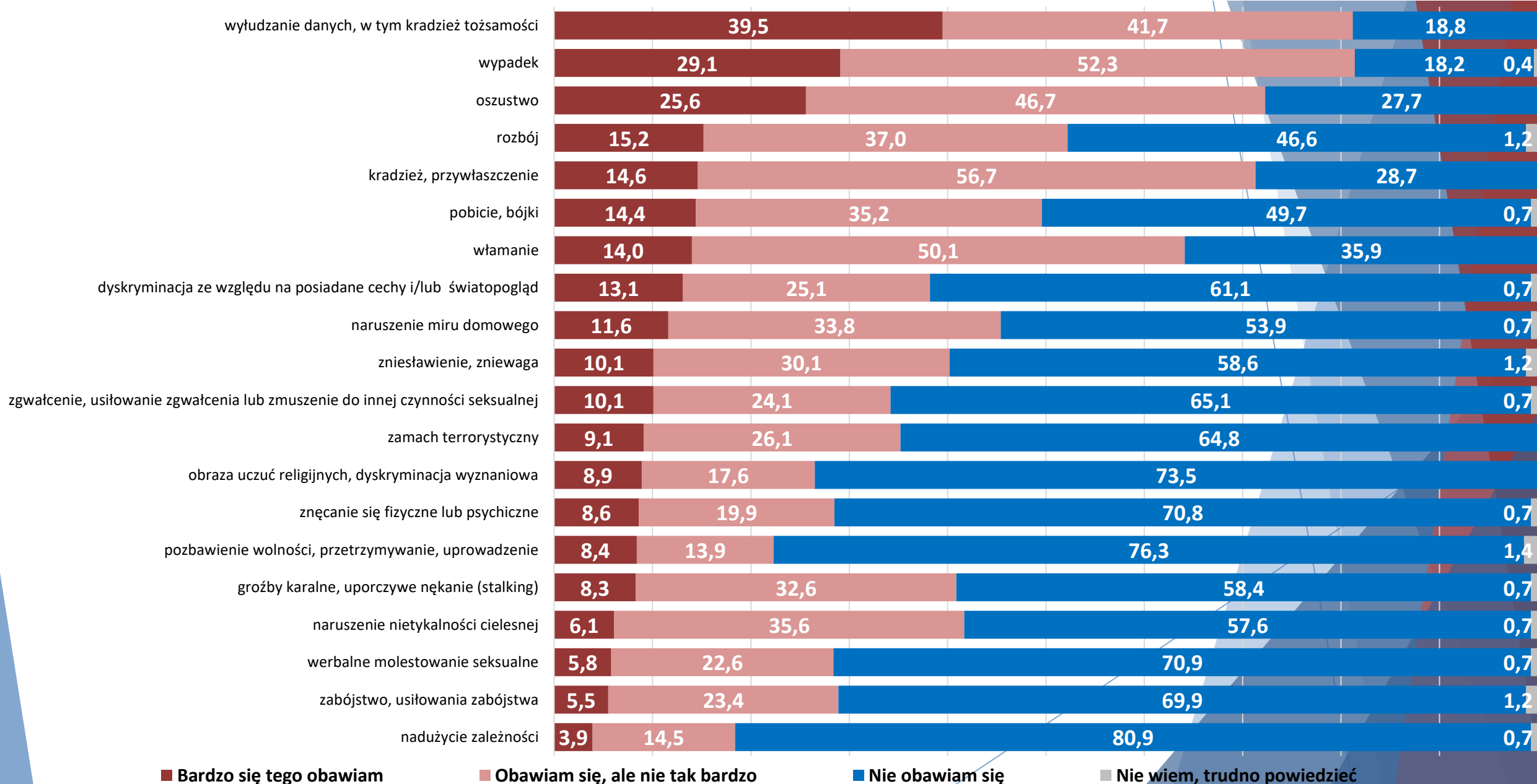
5,1

■ domy jednorodzinne
■ bloki/kamienice niskie (do czterech pięter)

■ domy w zabudowie bliźniaczej lub szeregowej
■ bloki/kamienice wysokie (powyżej czterech pięter)

Proszę wskazać, jaki jest dominujący typ budynków w okolicy, gdzie Pan(i) mieszka:

Badanie klasycznego konceptu *Fear of Crime*

Badanie klasycznego konceptu *Fear of Crime*

Średnia krocząca stanowi miarę pozwalającą na odnalezienie prawidłowości i trendów w serii pomiarów w czasie. Istnieje wiele odmian średniej kroczącej:

- Prosta średnia krocząca (*Simple Moving Average, SMA*)
- Ważona średnia krocząca (*Weighted Moving Average, WMA*)
- Wykładnicza średnia krocząca (*Exponential Moving Average, WEA*)
- Średnie kroczące trójkątne
- Zmienne średnie kroczące

Wszystkie rodzaje średniej kroczącej otrzymuje się poprzez obliczenie średniej oceny z przeszłych okresów. Nazwa krocząca oznacza to, że podczas wykonywania obliczeń uwzględniamy stały, niezmienny okres czasu np. trzy ostatnie miesiące. Średnie w różnicowany sposób reagują na zmiany wartości zmiennych – wrażliwsze są wykładnicza i ważona średnia krocząca, mniej wrażliwa jest z kolei prosta średnia krocząca.

Przykładowo dla trzech kolejnych pomiarów schemat obliczania średniej kroczącej przedstawia się następująco:

Średnia krocząca znajduje zastosowanie przede wszystkim w analizach marketingowych i ekonomicznych, głównie w analizie rynkowej walut, surowców i papierów wartościowych. W naukach społecznych można ją spotkać w rozmaitych rankingach, gdzie wskaźnik powinien być stabilny, oparty nie tylko na pomiarze bieżącym, lecz także poprzednich. Na potrzeby niniejszego projektu zastosowano prostą średnią krocząca.

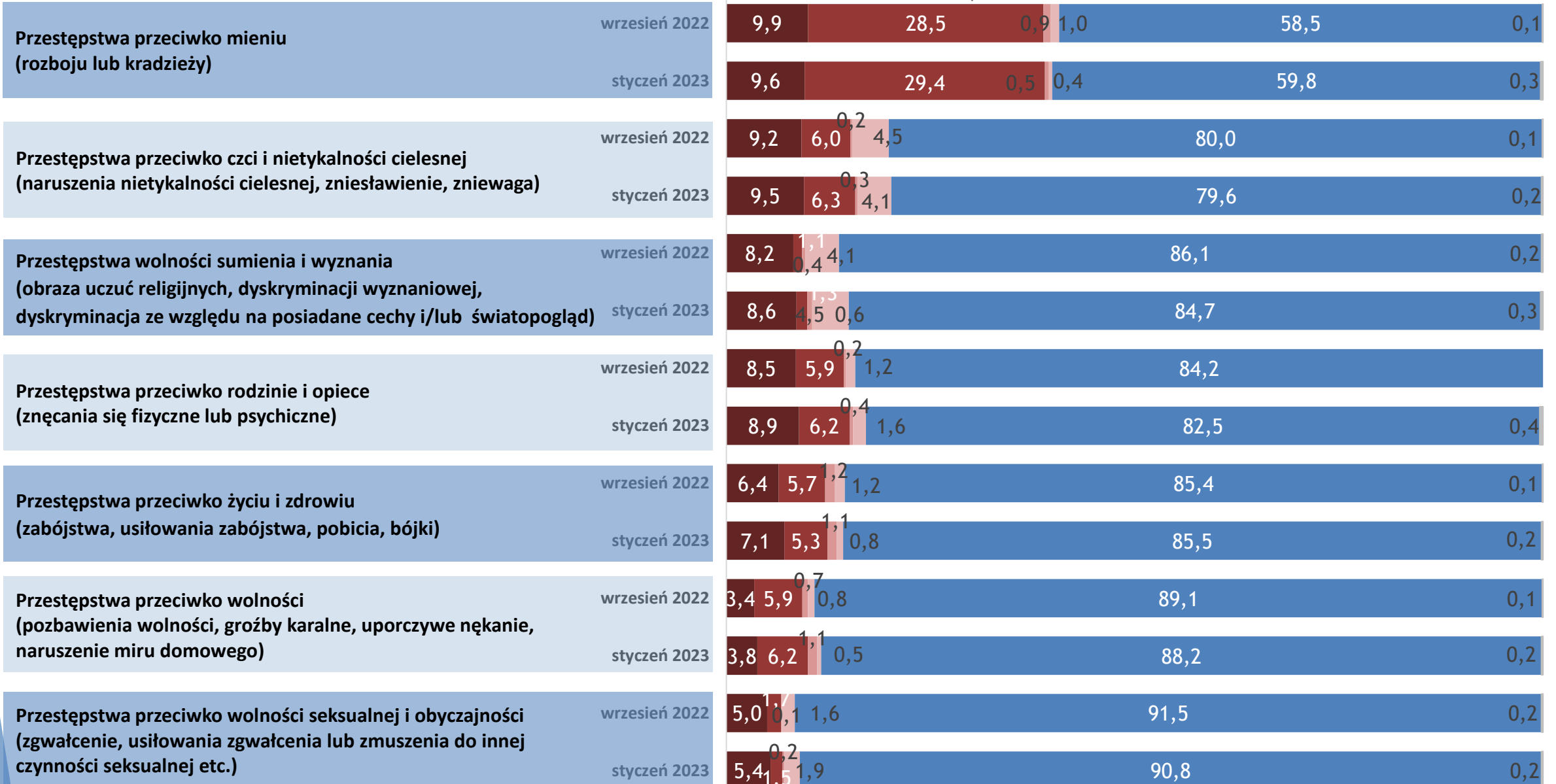
Badanie klasycznego konceptu *Fear of Crime*

Prosta średnia krocząca (<i>SMA – Simple Moving Average</i>)	pomiar				
	maj	lipiec	sierpień	wrzesień	styczeń
wypadek	2,11	2,05	2,12	2,11	2,20
wyłudzenie danych, w tym kradzież tożsamości, ujawnienia danych prywatnych/zawodowych	2,28	2,14	2,22	2,23	2,31
oszustwo	2,08	1,88	2,00	2,05	2,13
kradzież, przywłaszczenie	1,93	1,88	1,94	1,95	1,99
włamanie	1,87	1,81	1,89	1,93	1,93
rozbój	1,71	1,58	1,69	1,67	1,77
zamach terrorystyczny	1,61	1,40	1,51	1,55	1,55
naruszenie nietykalności cielesnej	1,67	1,50	1,57	1,51	1,63
pobicie, bójki	1,63	1,54	1,61	1,59	1,68
znieśławienie, zniewaga	1,54	1,56	1,58	1,61	1,64
groźby karalne, uporczywe nękanie (stalking)	1,56	1,52	1,51	1,53	1,50
naruszenie miru domowego	1,58	1,60	1,57	1,58	1,56
znęcanie się fizyczne lub psychiczne	1,44	1,40	1,38	1,41	1,38
zabójstwo, usiłowania zabójstwa	1,47	1,31	1,40	1,45	1,44
zgwałcenie, usiłowanie zgwałcenia lub zmuszenie do innej czynności seksualnej	1,53	1,43	1,41	1,43	1,45
pozbawienie wolności, przetrzymywanie, uprowadzenie	1,42	1,33	1,37	1,38	1,39
dyskryminacja ze względu na posiadane cechy i/lub światopogląd	1,43	1,42	1,46	1,43	1,53
werbalne molestowanie seksualne	1,43	1,36	1,33	1,37	1,33
obraza uczuć religijnych, dyskryminacja wyznaniowa	1,37	1,35	1,42	1,40	1,47
nadużycie zależności (w miejscu pracy) w celu doprowadzenia do czynności seksualnej	1,32	1,19	1,20	1,23	1,20

Indeks wiktyimizacji

- Padł(e)m ofiarą tego przestępstwa, ale nie zgłosiłem(am)
- Usiłowano na mnie dokonać tego przestępstwa (nie zgłoszone)
- Nie

- Padł(e)m ofiarą tego przestępstwa i zgłosiłem(am) organom ścigania
- Usiłowano na mnie dokonać tego przestępstwa (zgłoszone)
- Odmowa odpowiedzi

Fear of Crime

Comiesięczny pomiar ujawnia, że oceny Polaków odnośnie są stabilne. Nieco ponad co piąty Polak uważa, że Polska jest krajem, w którym żyje się zdecydowanie bezpiecznie (22,4 proc.). Ponad połowa (58,2 proc.) uznaje Polskę za kraj „raczej bezpieczny”.

Ponad połowa Polaków deklaruje umiarkowane, racjonalne poczucie zagrożenia przestępczością (56,1 proc.); wynik ten lokuje się w średniej dla wszystkich dotychczasowych pomiarów. Zupełny brak lęku (cokolwiek nierealistyczny) przed padnięciem ofiarą przestępstwa odczuwa ponad jedna trzecia Polaków (39,1 proc.). Blisko dwie trzecie Polaków jest przekonanych, że przestępczość utrzymuje się w ciągu ostatnich pięciu lat na tym samym poziomie (40,1 proc.) lub maleje (23,5 proc.).

W grupie o najwyższym poczucie zagrożenia nadreprezentowane są: kobiety, w wieku 55-64 lata oraz 35-44 lata i 65+, z wykształceniem średnim lub wyższym licencjackim, wierzące (praktykujące lub niepraktykujące), dobrze sytuowane według swojej subiektywnej oceny (Wystarcza na wszystko i jeszcze oszczędzamy na przyszłość) lub sytuowane zadowolająco (Żyjemy oszczędnie i dzięki temu wystarcza na wszystko), najczęściej zamieszkałe w województwach: łódzkim, mazowieckim, warmińsko-mazurskim lub wielkopolskim.

Wśród triady największych obaw pozostają wyłudzenie danych, w tym kradzież tożsamości (łącznie 81,2 proc. odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”), wypadek (jako element referencyjny – zrównał się on w tym pomiarze z poprzednią wymienioną kategorią) oraz oszustwo (72,3 proc.).

Uśrednione indeksy obawy przed przestępczością nieznacznie wzrosły w porównaniu z pomiarem przeprowadzonym we wrześniu 2022 roku. żadna jednak ze zmian nie jest istotna statystycznie. wzrost odbył się w odniesieniu do przestępstw przeciwko mieniu.

Indeks Wiktyimizacji

W pomiarze styczniowym pomiarowi poddano również Indeks Wiktyimizacji. Uczyniono zgodnie z przyjętym planem badawczym. Polacy narażeni są głównie na przestępstwa przeciwko mieniu. Co trzeci Polak padł ofiarą takiego przestępstwa lub usiłowano go na nim dokonać. Warto zwrócić uwagę na fakt że co 10 Polak nie zgłasza organom ścigania tego typu przestępstwa. Drugim z istotnych problemów są przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej. Tu jednakże dużą rolę odgrywa właściwa ocena takiego czynu, zatem dane te nie są tak precyzyjne, jak w przypadku przestępstw przeciwko mieniu. Co piąty Polak deklaruje, że doświadczył tego typu przestępstwa. Świadczy to o istotnie nasilonej agresji o charakterze werbalnym w przestrzeni publicznej. Podawane dane nie zmieniły się istotnie od sierpnia i września 2022 roku, kiedy dokonywano pomiarów wiktyimizacji.

Zachowania unikania, zachowania ochronne, zmiany behawioralne / stylu życia oraz zbiorowe reakcje na zagrożenie poczucia bezpieczeństwa stanowią kumulatywną skalę odzwierciedlającą poziom lęku przed przestępczością. Tytułowy „paraliż społeczny” dotyczy pierwszych trzech elementów.

Większość Polaków przejawia **zachowania unikania (avoidance behavior, AB)** – ogranicza kontakt z miejscami (65,6 proc.) i ludźmi (74,3 proc.) mogącymi potencjalnie generować zagrożenie. Szczególnie w pierwszym z przypadków jest to wzrost w porównaniu z badaniem ze stycznia 2021 roku, w którym odsetek ograniczających kontakt z miejscami uznawanymi za niebezpieczne wyniósł zaledwie 58 proc. Poziom zachowań unikania kontaktów z ludźmi nie zmienił się w porównaniu do poprzedniego pomiaru. Kobiety i mężczyźni nie różnią się pod tym względem, jednak reakcje mężczyzn są mocniej zróżnicowane (wyższe odchylenie standardowe). Wiek stanowi słaby predyktor zachowań unikania – w najwyższym stopniu postawy takie przejawiają osoby z przedziału wiekowego 45-54 lata, zaś najniższe natężenie osoby powyżej 65 roku życia. W nieco wyższym stopniu osoby z wykształceniem wyższym oraz pomaturalnym i policealnym przejawiają wyższy poziom lęku. Wyniki w wymienionych powyżej kategoriach socjodemograficznych nie różnią się istotnie statystycznie od pomiaru ze stycznia 2021 roku.

Zachowania obronne, to noszenie środków samoobrony np. gazu, paralizatora, noża lub innej broni (9,3 proc.), bądź noszenie środków które nie są bronią, lecz mogą posłużyć do samoobrony (41,4 proc.). Pytania te są nieporównywalne z pomiarem poprzednim, gdzie interesowały nas środki samoobrony ogółem. Ponadto w porównaniu z pomiarem ze stycznia 2021 roku zwiększyła się liczba deklaracji uczestnictwa w szkoleniach sztuk walki (wzrost z 19,9 proc. na 27,9 proc.), a także korzystanie z opieki innych w sytuacjach potencjalnego zagrożenia (wzrost do 27,9 proc. z 6,2 proc.). Ponadto aż 44,4 proc. Polaków ma zwyczaj upewniania się w miejscach publicznych, czy ktoś za nimi podąża. Tego typu zachowania są w nieco większym stopniu przejawiane przez mężczyzn oraz osoby powyżej 65 roku życia. Polacy są ostrożni: dbają przebywając w miejscach publicznych, aby nikt nie widział gdzie trzymają portfel ile mają gotówki i czy mają przy sobie jakieś wartościowe przedmioty (89,6 proc.), a także zawsze sprawdzają, czy drzwi do domu oraz okna są dobrze zamknięte (89,1 proc.). Istotny statystycznie wzrost zachowań ochronnych w ciągu dwóch ostatnich lat może być efektem zaburzenia poczucia bezpieczeństwa, jednak reakcje należy uznać za pozytywne, eufunkcjonalne, pozbawione elementu wyuczzonej bezradności.

Wyższy poziom „paraliżu społecznego”, to jest **zachowania polegające na trwałych zmianach behawioralnych, stylu życia** w postaci całkowitej rezygnacji z różnych aktywności np. podróżowania nocnymi środkami komunikacji, nocnej obecności w barze lub klubie, późnych powrotów do miejsca zamieszkania, zapraszania do domu nieznanym przejawia 38,7 proc. Polaków. Jest to wynik tożsamy z badaniem z 2021 roku. z 2 jednak strony Polacy zachowując bezpieczeństwo ograniczają swoją wolność: 59,1 proc. unika noszenia przy sobie gotówki lub wartościowych przedmiotów zaś przy 56,0 proc. unika wyzywającego ubierania się.

Zbiorowe reakcje na poczucie zagrożenia w postaci angażowania się w formalne i nieformalne inicjatywy lub grupy wsparcia przejawia 9,9 proc. badanych. Z kolei różne formy, szeroko pojętej aktywności politycznej w tym zakresie zadeklarowało 15,1 proc. Polaków. Polacy są stosunkowo niezróżnicowani pod względem socjodemograficznym i psychograficznym w tym aspekcie. Wyniki te nie zmieniły się od ostatniego pomiaru.

Środki ochrony miru domowego

Znakomita większość Polaków to jest 90,8 proc. raczej lub zdecydowanie uważa że mieszka w bezpiecznej okolicy. Najpopularniejszymi środkami ochrony miru domowego Polaków są ogrodzenia furtki i bramy (43,1 proc.), dodatkowe lub wyższej jakości zamki w drzwiach lub łańcuchy (42,0 proc.) oraz drzwi antywłamaniowe (41,5 proc.). Blisko co trzeci Polak mieszka w mieszkaniu lub domu, które wyposażone jest w monitoring (użytkowany samodzielnie lub z sąsiadami). Popularnym wyposażeniem są czujniki ruchu sprzężone z oświetleniem (36,6 proc.) lub alarm (28,2 proc.). Co piąty Polak traktuje psa jako środek alarmujący lub nawet samoobrony (21,3 proc.). Zauważalne jest też stosowanie zewnętrznych rolet (antywłamaniowych lub zwykłych) - 29,9 proc.

Są to typowo defensywne środki ochrony miru domowego, stanowiące przeciwdziałające niechcianemu wtargnięciu lub pełniące funkcje ostrzegawcze. W sposób znaczny to jest blisko 10 punktów procentowych wzrosły wartości wykorzystania monitoringu oraz rolet (w tym rolet antywłamaniowych) W porównaniu z pomiarem przeprowadzonym w styczniu 2021 roku.

Mieszkańcy domów i mieszkań różnią się od siebie istotnie pod względem zapewnianych środków bezpieczeństwa. Mieszkańcy domów częściej posiadają psy, traktując je jako środek samoobrony, czujniki ruchu, alarmy, monitoring, rolety i rolety antywłamaniowe oraz broń palną, miotacze gazu lub inne środki ofensywne.

Zaledwie 12,5 proc. mieszkańców domów deklaruje, że nie wyposażyło się w żadne środki ochrony i nie zamierza tego zrobić, podczas, gdy taką deklarację składa ponad co czwarty żyjący w mieszkaniu (28,8 proc.).

Co oczywiste posiadający domy wyposażają je częściej w ogrodzenia, furtki i bramy, podczas gdy w przypadku żyjących w mieszkaniach nie jest to możliwe lub konieczne.

Warto zwrócić uwagę na pewne prawidłowości związane z wiekiem badanych i chęcią stosowania przez nich rozmaitych środków ochrony miru domowego. Otóż im wyższy wiek, tym raczej stosowane: monitoring, alarmy, psy w celach ochronnych, korzystanie z usług firm ochroniarskich oraz posiadanie środków samoobrony ofensywnej. Pozytywnie z wiekiem koreluje posiadanie dodatkowych drzwi. Posiadanie pozostałych środków samoobrony jest niezależne od czynnika wieku.

Najmniejszy sens w stosowaniu środków ochrony miru domowego dostrzegają mieszkańcy najmniejszych miast - do 50 tys. mieszkańców. Najczęściej chcą się chronić mieszkańcy miast od 50 do 100 tys. mieszkańców oraz największych miast - powyżej 500 tys. mieszkańców.

Wykształcenie jest istotnym predykatorem chęci (a raczej możliwości finansowych) używania środków ochrony miru domowego. Im wyższe wykształcenie, tym rzadsze deklaracje respondentów dotyczące nieużywania żadnych środków ochrony. W analogiczny sposób użytkowni środków ochrony miru domowego skorelowane jest z subiektywną oceną sytuacji ekonomicznej. Wyniki te nie różnią się istotnie statystycznie od pomiaru przeprowadzonego w 2021 roku.